

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

7 Quid sit humilitas, & quod eius species.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

rem, cui voluptati est scruia. Sicut enim immanes belluæ dilaniant homines, & ea re delectantur, nullam iustitiæ aut rationis speciem attendentes, sed solam voluptatem pascunt: ita qui non vindictæ causâ (quæ aliquam iustitiæ imaginem præfert) cruciatus inferunt, sed quia tormentis & sanguine humano delectantur, merito dicuntur *feri & scruia*, utpote belluis quàm hominibus affectu & truculentia morum similiores. tales se præstant quidam hæretici in Catholicos, præsertim Sacerdotes, inuitatis supplicii eos afficientes, non ut puniant aut vindicent aliquam iniuriam, (quæ enim iniuria est, antiquam religionem toto orbe diffusam, & tot sæculis florentem colere?) sed ut animum tormentis & sanguine eorum expleant. Latronum scruia, qui propter compendium homines torquent & occidunt, magis ad feritatem quàm ad crudelitatem referenda est: quia non vindictæ aut punitionis causâ faciunt, sed sui commodi, sicuti immanes feræ, quæ ob partum occidunt.

44
Nimia lenitas.

Alterum extremum clementiæ oppositum est *nimia lenitas*. Hæc inconsultè poenam mitigat, vel omnino remittit, etiam cum bonum delinquentis, & exemplum aliorum aliud requirit: vitium non minus Reipublicæ perniciosum quàm crudelitas. Inde enim criminosi, & turbatores pacis publicæ inualefcunt, vulgò tamen *clementia* vocatur, cum potius crudelitas sit in Reipub. quàm clementia in priuatos. Prouenit hoc vitium ex nimia alieni mali compassione; cum fortuna & calamitas quam patitur, non causâ spectatur, hanc Seneca vocat *misericordiam*, nomine non satis in eum sensum, præterquam apud Stoicos, vsitato, potest etiam prouenire ex nature quadam lenitudine & stupore, culpæ magnitudinem non percipiente; de quo supra dubit. 4. denique ex amore alicuius commodi vel timore incommodi, ut cum Iudex muneribus corruptus, vel metu officij amittendi impulsus fontibus parcit, quamuis hic non tam sit vitium nimie lenitatis, quàm auaritiæ vel ambitionis.

DVBITATIO VI.

Quid modestia, & quæ eius species.

D. Thomas quest. 160.

45
Modestia.

Modestus vocari solet, qui intra modum & limites sui status, ingenij, & fortunæ se continet, suo modulo contentus. Vnde *modestia* est virtus qua quis hanc mediocritatem, in se amat & præstat, motus suos internos & externos, & omnem rerum suarum apparatus intra mensuram sibi congruam coercens. Hinc patet, modestiam esse affinem & annexam temperantiæ. Sicut enim temperantiæ moderationem adhibet in ijs, in quibus difficillimum est adhibere, nimirum in delectationibus tactus: ita modestia in alijs quibusdam modum ponit, ubi id minus quidem est difficile, tamen ad rectè præstandum opus est virtute. D. Thomas huius virtutis quatuor statuit species, *humilitatem, studiositatem, modestiam motuum exteriorum, & modestiam externi apparatus*. Moderatis enim delectationibus carnis per *temperantiam*, & impetu iræ per *mansuetudinem*; quatuor supererant, quæ potissimum moderatione

quadam, & intra certos limites restrictione egere videbantur. inter quæ Primum est, motus animi ad excellam, ad quem coercendum est *humilitas*. Secundum, Nimium desiderium cognitionis, præsertim curiosæ: hos refranat *studiositas*. Tertium, Motus & gestus externi corporis: hos componit *modestia morum*. Quartum, Externus cultus & apparatus in vestibus, conuiujs, suppellectili: hunc moderatur alia quædam modestiæ species, quæ *modestia cultus* dici potest.

DVBITATIO VII.

Quid sit humilitas, & quod eius officium.

D. Thomas quest. 161.

Humilitas ab humo dicitur, quia per illam ad ima, & veluti ad humum vsque deprimitur. Dupliciter autem id fieri potest, 46
Humilitas duplex.

Primo, Si contra voluntatem ab alio depressus sit; & hoc modo humilitas est poena: sicque dictum est, *Omnis qui se exaltat humiliabitur*.

Secundo, Si quis sua sponte ex consideratione suorum defectuum se deprimat; & hoc modo est virtus; quæ variis modis definiti potest. D. Thom. art. 1. ad 1. *Humilitas, inquit, est virtus, qua quis defectum suum considerans, se in infimis secundum vis definitum suum continet. Idem ad 2. Est laudabilis sui uis ad ima deiectione.* Ioannes Rusbrochius lib. de Præcipuis virt. cap. 1. *Humilitas est animi demissio, id est, interna quadam & profunda cordis & animi coram celsissima Dei maiestate inclinatio & submissio.* Apustilimè D. Bernardus lib. de Gradibus humilitatis, in principio: *Humilitas est virtus, qua quis verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit.*

Ex quibus patet, humilitatem supponere cognitionem sui, id est, suæ imperfectionis, sui que defectus. Hæc *sui cognitio* comparatur, dum quis se coram Deo & Angelis constituit, considerat qualis sit tum animo, tum corpore: quàm ignorans, quàm ad malum pronus, ad bonum lentus & infirmus, quàm rebus infimis addictus, quàm leuis & instabilis: quantis peccatis obnoxius, quantis miseris subiectus, quàm in Deum ingratus: præterea se ex se nihil boni habere, nihil posse, nihil esse: sua omnia assidue à diuina bonitate pendere, sicut imago in speculo pender ab obiecto, sicut pondus suspendum in aère à manu tenentis; sicut lumen à sole, & sicut umbra à corpore; denique sine assiduo Dei influxu se in nihilum ruere.

Dixi, Coram Deo hanc considerationem faciendam; quia *ad illud lumen veritatis constructus homo, se ipsum & sine dissimulatione inspicit, & sine palpatione diuiduat, ut inquit D. Bernard. Sermone 42. in Cantica.* Sicut, ut quis nauos omnes sui corporis perfectos habeat, se ipsum soli exponit, ut in eius lumine omnia detegantur.

Hac cognitione posita in intellectu, sequuntur in voluntate multi affectus & motus, qui sunt humilitatis actus & functiones. 48
Actus humilitatis.

Primo, Vilipensio & contemptus sui, per quem se, quoad ea quæ ex seipso habet, nihil æstimer.

Secundo, Reputat se omnibus Dei donis indignum, & ad omnia ineptum: idque sine falsitate, ut docet D. Thomas art. 6. ad 1. talis enim reuera est secun dum ea, quæ ex seipso habet.

Tertio,

Tertio, Hinc sequitur, vt veritatis amore impullus, non cupiat ab alijs magni æstimari, honorari, vel laudari: quia videt id sibi non congruere, sed ei à quo omne bonum accepit. Vnde cum Apostolo dicit: *Regi sæcalorum immortalis & inuisibilibi soli Deo honor & gloria.* non enim imago vel pictura laudem meretur, sed pictor: nec olla, sed plattes.

Quarto, Quantum in ipso est, desiderat etiam vilis haberi, & ab alijs contemni: talem enim cupit se ab alijs iudicari & æstimari, qualem se veritatis sententiã, & in oculis Dei nouit esse. Vnde D. Bernardus Serm. 16. in Cantica: *Verus humilis vilis vult reputari, non humilis predicari: gaudet contemptu sui, hoc solo sanè superbus, quod laudari contemnat.* Dixi, quantum in ipso est; quia non semper expedit vralij nostros defectus nouerint, aut nihili nos æstimet; propter ædificationem, & fructum aliorum: vt diuus Bernardus Sermone 42. in Cantica notat.

Quinto, Cum videt se magni fieri vel honorari, dolet; nec illum honorem in animo sibi attrahit, imò nec admittit, nisi forte ratione officij aut doni quod habet; & ita illum in Deum, saltem implicitè, refert.

Sexto, Conferendo se alijs, cõsuet se omnibus viliozem & deteriozem: considerat enim se iuxta ea quæ ex seipso habet; alios verò secundùm ea quæ ipsi ex Deo, & sic illos sibi præponit; vt benè D. Thomas art. 3. declarat. Hoc enim est ingenium humilitatis, in se inueni sua mala, in alijs, eorum bona: sicut è contrario superbiæ indoles est, intendere in sua bona, & in aliorum mala, quilibet autem secundùm sua est deterior quàm sunt alij secundùm ea quæ sunt Dei; vt benè docet Anselmus lib. de Similitudinibus c. 109. & diuus Thomas art. 6. ad primum, & Caietanus ibidem contra Martinum.

Septimo, Subiicit se Deo veluti infinitum machipium, vel potius, sicut testa figulo, & opus suo factori, vt de se disponat pro suo beneplacito in omnibus, præsertim quæ ad hanc vitam pertinent: verbi gratia, quod ad paupertatem vel diuitias, sanitatem vel morbum, infamiam vel gloriam, mortem vel vitam attinet. vnde I. Petri 5. *Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis.*

Octaudo, Subiicit se hominibus propter Deum, finens se ab illis tamquam instrumentis Dei gubernari. Vnde I. Petri 2. *Subiecti estote omni humane creaturæ propter Deum, sicut Regi; quasi præcellentis, &c.*

Nono, Denique in externis rebus & functionibus, quantum in se est, amplectitur semper id quod est abiectius & minus honoratum, v. g. locum inferiorem in confessibus; latus sinistram in congressibus, locos simpliciores, officia vulgò minus honorata, vestes, supellectilem, &c. In vsu tamen externo debet habere rationem decori & officij, quod gerit, vt antè dictum est. Hæc sunt actiones humilitatis, & hoc ferè ordine ad ipsam virtutem comparantur, ab eaque procedunt.

Notandum est, à D. Bernardo Sermone 42. in Cant. duplicem humilitatem distingui, alteram iudicij, quæ adhuc imperfecta est: alteram affectus, quæ perfecta. Iudicij humilitas est, qua quis seipsum ad lumen veritatis intuens agnoscit suam vilitatem, & se coram Deo demittit; non tamen

vult ab alijs vilis haberi aut contemni, sed potius magni æstimari & honorari. Dicitur *iudicij*, non quòd nullo modo transeat ad effectum; (demit enim se in abscondito coram Deo) sed quia non ita efficaciter transit, vt sicut se vilem iudicet, sic quoque ab alijs vilis haberi cupiat. vnde potissimum in iudicio remanet. Affectus humilitas est, qua quis etiam ab alijs talem se haberi cupit, qualem se coram Deo cognoscit. De his ita Bernardus loco citato: *Est humilitas; quam nobis veritas parit, & non habet calorem: & est humilitas, quam charitas format & inflamat: atque hæc quidem in affectu, illa in cogitatione consistit. Et tenim tu, si temeripsum intus ad lumen veritatis & sine dissimulatione inspicias, & sine palpatione diiudices, non dubito quin humiliteris; & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui: quamuis necdum fortasse id esse pararis in oculis aliorum. Eris igitur humilis, sed de opere interim veritatis, & minime adhuc de amoris infusione. Nam si veritatis ipsius, que te tibi veraciter atque salubriter demonstrat, sicut splendore illuminatus, ita amore affectus suis: voluisses proculdubio, quod in te est, eandem de te omnes tenere sententiam, quam ipsam apud te veritatem habere cognoscis. Et infra reprehendit eos, qui solam iudicij seu veritatis humilitatem habent. Pondus, inquit, & pondus, abominatio est apud Deum. Quid enim? Tu te depretiaris in secreto apud teipsum, veritatis trutina ponderatus: & foris alterius pretij mentiens, maiori te pondere vendis nobis quàm ab ipso accepisti? Time Deum; & noli hanc rem pessimam facere, vt quem humiliat veritas, extollat voluntas: hoc enim est resistere veritati, hoc pugnare contra Deum, &c.*

Dices Primò, Humilitatis est cohibere affectum, ne feratur ad excelsa supra conditionem & proportionem hominis: atqui idem præstat magnanimitas; ergo non videtur distingui à magnanimitate. Ob hoc argumentum Martinus ponit humilitatem virtutem reipsa non discrepantem à magnanimitate, sed fallitur; vt rectè ostendit Caietanus. Primò, Quia virtutes ex principalibus functionibus suis distinguendæ sunt: atqui principalis functio magnanimitatis est, non coercere affectum, sed impellere ad ardua & magna, quibus homo est dignus; secundariò autem retrahit ab his, quæ dignitatem ipsius superant. Humilitatis autem primarium munus est non impellere, sed retrahere animum inordinatè ad excelsa tendentem, & intra suam mensuram coercere, vt iis, quæ hominis vilitati congruunt, acquiescat. Itaque hæc virtutes contrario modo procedunt; magnanimitas impellendo ad ardua, quæ sua difficultate animum absterrent, & desperationem iniiciunt: humilitas retrahendo à magnis, quæ splendore & excellentiã suã animum alliciunt. Itaque ad quod magnanimitas affectum impellit, ab eo humilitas retrahit, licet sub diuersa ratione. Deinde etiam si magnanimitas secundariò à quibusdam animum retrahat, à quibus retrahit etiam humilitas, sub alia tamen ratione formali id facit. Illa enim retrahit animum à quibusdam excelsis, quatenus superant proportionem, quam habet homo ad illa ex parte donorum Dei: (non enim vult magnanimus maiora quàm ipsi ratione donorum, quibus præditus est, congruant) hæc verò retrahit animum ab omnibus excelsis, quatenus superant proportionem, quam habet homo ex parte

Affectus.

Humilis de opere veritatis, & de charitate veritatis.

Obiectio 1. An distinguitur à magnanimitate.

Responsi.

49
Duplex
humilitas.
Iudicij.

parte sui. Ratio itaque coercendi & retrahendi animi est diuersa, nimirum excessus obiecti respectu eius, quod homo habet à Deo: & excessus obiecti respectu eius, quod homo habet ex seipso. Hunc respicit humilitas, illum magnanimitas. Vide Caletanum art. 1. ad secundum.

51. **Obiectio 2.** An humilitas impediatur magnanimitatem. **Respon.** Dices Secundo, Si humilitas coercet affectum ne feratur ad aliquid, quod est supra proportionem & mensuram hominis, quam ex seipso habet; ergo non permittet hominem quidquam magni agere, conari, vel appetere; quia omne bonum luperat hanc proportionem; ac proinde impedit præcipuam functionem magnanimitatis.

Respon. Respondeo, Non posse hominem quidquam appetere, vel conari, tamquam ipse per ea quæ præcisè ex se habet, eo sit dignus, aut illud possit efficere: potest tamen, quatenus per id quod accipit à Deo, sufficientem ad illud proportionem habet. Hinc fit vt is, qui ex se est humillimus, ex dono Dei sit summè magnanimus. Et enim ex se nihil possit, nulloque bono aut honore dignus sit; tamen ex dono & auxilio Dei plurima potest, (iuxta illud Apostoli: *Omnia possum in eo, qui me confortat*) & maximis bonis honoribusque dignus est, & se dignum iudicat. Declarat hoc Gregorius lib. 6. in 1. Regum cap. 3. explicans illa verba cap. 16. *Adhuc reliquus est paruulus, & pascitur oues.* Merito, inquit, paruulus iste dicitur oues pascere; quia electus quisque humilis est, & sterilis non est; quia quotidie magna agit, sed de se magna non sentit. Merito ergo non solum paruulus, sed pastor asseritur; quia qui verè humiles sunt, foris se deiciunt, sed per interuam societate in summis & æternis pascuis immorantur; nam scriptum est; *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Quæ autem gratia, nisi vt summa videant & cognoscant, cognoscant & diligant, atque ad ipsa delecta quasi fortes & pingues currant.* Idem cernitur in omnibus beatis. sunt enim & ex se humillimi, & ex donis Dei summè magnanimi. Imò nulli sunt magis magnanimi, quàm illi qui verè sunt humiles. Cùm enim non suis viribus, sed Dei tantum auxilio, cui se penitus subiecerunt, nitantur, eiusque omnipotentiam & bonitatem assidue cogitent; nihil est quod hac ratione illis impossibile aut valde arduum appareat; ac proinde etiam quiduis aggredi, cùm honor Dei postulat, non dubitant. Exemplo nobis sunt maximi quique Sanctorum, & in primis Apostoli, qui stupenda, Deo confisi, sunt aggressi, & perfecerunt. Itaque humilitas non reddit segnem, aut timidum, aut pusillanimum, sed ad veram animi magnitudinem disponit, mundi magnanimitas, quia suis viribus nititur, superbia potius est, quàm magnanimitas.

52. **Fundamentum humilitatis.** Ex dictis colligi potest Primò, Fundamentum humilitatis esse notitiam sui, quæ vt sit perfecta, postulat etiam cognitionem Dei; vnde fit vt coniunctissima sint humilitas & charitas: sicut cognitio sui & cognitio Dei non possunt à se inuicem separari. humilitas enim sequitur cognitionem sui, charitas cognitionem Dei. Itaque rectè dictum à D. Augustino: *Nouerim te, nouerim me; vt amem te, & contemnam me.*

Secundò, Hanc virtutem esse non in intellectu, sed in voluntate. Inclinat enim voluntatem vt se intra mensuram sui suppositi contineat, nec ad aliquid per motum spei vel desiderij supra illam feratur.

Tertiò, Obiectum huius virtutis esse id, quod congruit nostræ vilitati. hoc enim est quod per humilitatem & interius appetitur, & exterius agitur.

Dices hoc non esse appetibile, esse enim vile vel probrosum, non est bonum neque laudabile, ac proinde non potest esse obiectum virtutis; quod debet esse honestum & honore dignum. Hæc res non videtur satis à Doctoribus explicata.

Respon. Respondeo tamen, Id quod vile est, non esse quidem per se expectandum, aut honestum; posse tamen sub alia consideratione, honesti rationem induere. Primò, Si spectetur vt est congruens nostræ conditioni: honestum enim est amplecti sibi congruentia. In hac tamen congruentia non consistit totum bonum & honestum humilitatis: non enim per se est magnæ laudis vilem vilitatem amplecti, quod hæc ipsi congruant. Itaque adhuc vltior ratio formalis requiritur, respectu cuius prior illa se habeat in partem fundamenti quasi materialiter. Secundò igitur, Id quod vile est, seu amplecti vilitatem, potest honesti rationem induere, vt est professio quadam seu testificatio nostri nihili, qua profitemur nos ex nobis nihil boni habere, nihil posse, nihil esse: & consequenter omne bonum nostrum esse ex Deo, ad ipsum veluti auctorem omnia referenda, in ipsum omnem laudem & honorem, qui nobis tribuitur, refundendum. Hoc ipso enim quo nostram vilitatem profitemur, tacite etiam significamus omne bonum nostrum Deo assignandum. Sub hac igitur ratione vilitatis & probrota sunt obiectum humilitatis, quatenus nimirum per illa nostram fortem, & tacite diuinam in nos benignitatem testatur: quod sanè honestum est, & valde laudabile; tum quia est professio veritatis, maxime in vita necessaria: iuxta illud; *Nosce te ipsum:* tum quia id redundat in honorem Dei, vt dictum est.

Quarò, Hinc patet, humilitatem sic rectè definiri: *Humilitas est virtus inclinans nos ad nostram vilitatem signis vel factis profitendam.* Signis siue internis, siue externis; vt locutione spiritali, vel corporali submissione corporis, prostratione humi, genuflexione, &c. *Factis*, vt humilibus obsequijs, humili loco, humili sodalitate, &c.

Nec obstat, quod humilitas non solum inclinaret in hanc professionem, vt procedit ab ipsius supposito, sed etiam amet illam vt procedit ab alio, & auerteretur quod illi est contrarium: (humilis enim non solum se ipse vilipendit, & variis modis suam vilitatem testatur; sed etiam gaudet & amat contemni ab alijs, & laudari dolet.) Hoc, inquam, non obstat: quia virtus bonum sui obiecti amat non solum in suo supposito, sed etiam in quouis alio, & vbi cumque illud inuenit, quamuis primariò in illud inclinaret, vt à proprio subiecto procedit.

Iuxta hanc definitionem facile est omnes supradictos actus humilitati assignare, & ostendere quomodo ab ea procedant. in omnibus enim illis est professio suæ vilitatis, vel certè inclinatio & amor in illam, iuxta modum nunc explicatum.

Quintò, Colligitur, humilitatem esse virtutem valde excellentem. Primò, Quia inclinatur ad subiciendum nos Deo in omnibus, & nostris superioribus tamquam Dei instrumentis. Cùm enim inclinat

Obiectum humilitatis.

53

Obiectio.

Respon.

Quo modo illud obiectum sit expectandum & honestum.

54

55

Excellentia humilitatis.

incli-

inclinat generatim ad omnia, quibus nostram vilitatem testamur, maxime inclinatur in hanc subiectionem, per quam vniuersalius nostrum gradum profitemur. Hoc modo intelligendus est diuus Thomas articulo 4. cum excellentiam humilitatis in eo constituit, quod ordinationi iustitie legalis faciat hominem bene subiectum in vniuersali quantum ad omnia; cum qualibet alia virtus moralis id faciat solum quantum ad aliquam materiam specialem. Secundò, Quia, vt dictum est, eo ipso, quo profitemur nostram vilitatem, & nihil boni nos habere ex nobis, implicite testamur omne bonum nostrum esse à Deo; & ita Deum honoramus.

Itaque humilitas inclinatur ad quosdam actus, qui tacitam continent religionem, cum implicite Deum honorent; etsi non ex formali affectu religionis procedant. sicut enim actus Religionis primariò & formaliter continent professionem diuinæ excellentiæ, secundariò verò & quasi materialiter professionem nostræ vilitatis, & vt ita dixerim, infirmitatis: ita è contrario præcipuus actus humilitatis (qui est vilipensio sui, & veluti annihilatio coram diuina maiestate) continet formaliter & primariò professionem nostræ vilitatis; secundariò verò & ex consequenti, professionem diuinæ excellentiæ. Tertio, Denique signum excellentiæ virtutis huius est, quod Philosophi eam non agnouerint. Non enim intellexerunt, nisi fortè per paucos, quomodo homo nihil ex se boni, sed solum defectum & malum habeat: & quo modo omne bonum ex liberali Dei munere dependeat.

56 Aduerte tamen, hanc virtutem non esse præstantiorem Theologicis; quia hæc proximè nos Deo coniungunt: neque religione; quia præstantius est Deum colere, eique honorem & reuerentiam exhibere, quam suam abiectionem profiteri, & cohibere se ab inordinato affectu excellentiæ. Ob eandem causam non est præstantior obedientiæ; quia hæc bene ordinatur ad totam legem, illum legi conformans: neque Iustitiæ legali; quia vel hæc non distinguitur ab obedientia, vt supra lib. 2. cap. 1. dubit. 5. ostensum est: vel si distinguitur, respicit bonum commune, & ad omnia, quæ ad bonum commune pertinent, rectè nos ordinat. Humilitas verò non conformatur nos formaliter legi, neque intendit bonum commune; sed facit hominem bene subiectum Superiori, & ordinationi tum legis tum Iustitiæ legalis, vt diuus Thomas art. 5. in corp. indicat. Est tamen præstantior fortitudine & temperantia, vt docet Caietan. art. 5. sub finem, ex sententia D. Thomæ; quia in illa maius bonum rationis cernitur. reddidit enim humilitas hominem subditum & patulum bono rationis, non in hac vel illa materia, sed vniuersè: quod est præstantius quam rectè se habere circa pericula mortis vel voluptates tactus. Ob eandem rationem videtur etiam præstantior Iustitiæ particulari, etsi Caietanus dissentiat. Notandum tamen, has virtutes non posse exactè inter se comparari, cum habeant proprias excellentias diuersorum generum, quibus se mutuo excedunt, & exceduntur. vnde quæ vna ratione videtur præstantior, altera est inferior.

57 Incitamenta humilitatis præcipua sunt tria. Primum, Ratio veritatis. hæc enim si ad eum libellam nos appenderimus, quodammodo ad hu-

ilitatem nos cogit. Quis enim dum suam vilitatem, prauitatem, imbecillitatem, suamque nihilum intuetur, se magni aestimare queat? vt supra ex D. Bernardo ostensum est.

Secundum, Exemplum Christi, qui etsi omnium esset summus, tamen in natura humana fuit humillimus, Matth. 11. *Tolite iugum meum super vos; & discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Vbi allicit omnes ad suam capeffendam disciplinam, ex eo quòd cum ipse sit mitis & humilis, consequens etiam est, vt eius disciplina, eiusque iugum suaue sit & onus leue: mitis enim & humilis aspera & intolerabilia non imponit. Diuus Augustinus lib. 14. de Ciuit. cap. 13. *Nunc in ciuitate Dei & ciuitati Dei in hoc seculo peregrinanti maxime commendatur humilitas; & in eius rege, qui est Christus, maxime predicatur, contrariumque huic virtuti elationis vitium in eius aduersario, qui est diabolus, maxime dominari Sacris literis edocetur.* Hæc humilitas mirificè elucet in tota eius vita & passione, tamquam in absoluto quodam exemplari. Vnde merito Ecclesia in Collecta dicit, *Deus, qui ad imitandum humilitatis exemplum, Saluatorem nostrum carnem sumere & crucem subire fecisti, &c.*

Dices, Non videtur Dominus verè humilis fuisse interno iudicio, sed solum externa conuersatione. humilitas enim supponit iudicium vilitatis & imperfectionis sui: atqui Dominus non poterat se vilem aut imperfectum iudicare. Confirmatur ex diuo Bernardo Sermone 42. in Cantico. *Ipsè, inquit, se exinanuit, ipse se humiliavit, non necessitate iudicij, sed nostri charitate, poterat nimirum vilem se & contemptibilem demonstrare, sed planè non reputare, quoniam sciebat se ipsum. Voluntate proinde humilis fuit & non iudicio, qui talem se obtulit, qualem esse nesciuit: magis autem placuit minimum reputari, qui se summum non ignorabat.*

Respondet, Dupliciter posse quempiam se vilem & contemptibilem iudicare. Primò, Absolutè; vt cum quis iudicat se esse peccatorem, posse peccare, esse dignum probro & supplicio. Secundò, Ex parte & secundum quid, nimirum consideratis ijs quæ præcisè à se, & non à Deo habet. Priore modo humanitas Christi non iudicabat se ipsam vilem, quia sciebat suam excellentiam, quam ex vnione Verbi habebat, & ratione illius se omni honore esse dignam. Hoc modo intelligendus est Bernardus cum ait, Dominum non fuisse humilem iudicio, sed affectu. Vnde paulò post subdit: *Non enim quo modo ego vel tu inuenimus nos in veritate dignos dedecore & contemptu, dignos omni extremitate & inferioritate, dignos etiam supplicij, dignos plagis: non, inquam, ita & ille, que tamen omnia expertus est quia voluit, tamquam humilis corde.*

Altero modo poterat se vili, imò nihili reputare. Sciebat enim illa illuminatissima humanitas se nihil ex se boni habere, sed omne suum bonum à diuinitate provenire: imò si à diuinitate, eiusque donis desereretur, se relapsuram repente in ignorantiam, pronitatem peccandi, atque adeò in peccatum, & posse damnari: subtrac-to quoque influxu illo substantiali, quo conseruatur; se in suum nihilum redituram. Itaque hac ratione diuinitati se profundissimè submittit, eique omne suum bonum acceptum refert, in eam omnem hono-

1. Professio veritatis.

2. Exemplum Christi.

Obiectio. An Dominus fuerit humilis interno iudicio.

Dupliciter potest quia se vilem iudicare.

Comparatio eius cum alijs virtutibus.

honorem & gloriam sibi exhibitam refundens. Ex simili consideratione est humilitas in sanctis Angelis, & Beatis. Vnde & coronas suas mittunt ante thronum, dicentes: *Dignus es Domine Deus nosse accipere gloriam, & honorem, & virtutem, quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt*; vt Apocal. 4. dicitur. Verum sicut Christi humanitas antecellit omnibus cognitione diuinitatis, & consequenter charitate: ita etiam cognitione sui, & dependentiæ, quæ ipsa cum omnibus donis suis à Deo dependet; ac proinde etiam vera humilitate, quam etiam præ omnibus declarauit, humiliando se vsque ad mortem crucis, & ad omnes illas indignitates, quas Iudæi intulerunt.

58
3. Quia virtutum fundamentum.

Tertium, Quia humilitas est fundamentum virtutum. *Virtutum*, inquit D. Bernardus libro 5. de consideratione, in fine, *bonum quoddam & stabile fundamentum est humilitas*. D. Augustinus libro 1. de Verbis Domini, Serm. 10. *Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis*. Et infra: *Hoc in te fodi fundamentum humilitatis, & peruenies ad fastigium charitatis*. Diuus Basilius Constitut. Monastic. capite 17. dicit *humilitatem esse ἰσοπαροφωδισμὸν virtutum*, quo virtutes tutissimè custodiantur. Est fundamentum virtutum non quidem directè & principaliter; (sic enim sola fides est supernaturalium virtutum fundamentum, iuxta illud Apostoli ad Hebræos 11. *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est.*) sed indirectè & dispositiue. Indirectè quidem, quatenus remouet virtutum impedimentum, quod est superbia. Dispositiue verò, quatenus facit hominem Deo subditum, ac paratum ad eius gratiæ influxum recipiendum, qui est virtutum semen, origo, & conferuatio.

Vtrumque insinuat diuus Iacobus in sua Epistola capite 4. *Deus, inquit, superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Si Deus illis resistit: non ergo dat illis gratiam. Impedit igitur superbia influxum diuinæ gratiæ: & consequenter virtutum studium, quod sine auxilio gratiæ constare nequit. Humilitas verò influxum illum attrahit, excipit, & colligit. Vnde D. Augustinus Serm. 27. de Verbis Domini: *Confluit aqua ad humilitatem vallis, denat de tumoribus collis*. & Serm. 157. de tempore: *Videte magnum miraculum. altus est Deus; erigis te, & fugit à te: humilias te, & descendit ad te. quare hoc? quia excelsus Dominus, & humilia respicit vt attollat: alta, id est superba, de longe cognoscit vt deprimat*. vide eundem de Sancta virginitate, capite 39. Præterea humilitas sicut facit vt homo seipsum vilipendat, ita etiam omnia terrena parui facit æstimari: atqui æstimatio terrenorum maximè impedit studium virtutis: tollit igitur humilitas virtutum impedimentum. Denique sola humilitas euadit omnes diaboli laqueos, quibus totum mundum plenum vidit beatus Antonius, per quos virtutes eliduntur & perimuntur. habet autem hoc, partim quia subiecit hominem Deo, facitque illum niti in omnibus diuino auxilio, partim quia affectum auocat ab omnibus illis, quorum obiectu diabolus tentationes solet excitare.

DUBITATIO VIII.

Quid sit superbia, & quomodo ab alijs vitijs distinguatur. Item de nimia sui abiectioe.

D. Thomas quæst. 162.

HMilitati opponuntur duo extrema vitia; 59
Superbia, per excessum; & nimia sui abiectio, per defectum.

Superbia dicitur à *super* & *eo*: quòd supra suam mensuram eat, iuxta illud Psal. 130. *Neque ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me*.

Definitur à D. Augustino lib. 14. de Ciu. cap. 3. *Definitio*. *Quid est, inquit, superbia, nisi peruersa celsitudinis appetitus?* & à Prospero sententia 292: *Superbia est amor excellentiæ propriæ, nempe inordinatus*.

Peruersam celsitudinem vocat, non quæ in seipsa, sed quæ respectu appetentis peruersa sit; eò quòd ipsi non congruat. Vnde cum dicitur, *peruersa celsitudinis appetitus*, idem valet ac si diceretur, *appetitus peruersè excellendi*. superbus enim appetit excellere, sed peruerso modo, id est, qui sit contra rectam rationem. vnde & ipse appetitus peruersus est. Si enim obiectum est prauum, etiam appetitio eius praua est.

Sed difficultas est quo modo excellentia hîc accipiatur, absolute an relate; id est, vtrum superbia sit appetitus excellendi absolute, an solum præcellendi alijs. Martinus, vt refert Caietanus, putat, superbum solum appetere præcellere alijs; vnde definit superbiam *amorem excellentiæ despectiue*, id est, quo ita amat excellere, vt alios præ se contemnat. Sed verius est, superbiam ad hoc non esse restringendam, vt rectè ostendit Caietanus.

Potest enim quis esse superbus, etsi nemini explicitè se præferat. Superbia enim est æquare se maioribus, & non solum illis se præferre; quamuis implicitè in actu superbiæ semper aliqua contineatur prælatio. Effert enim se supra se, ac consequenter supra alios eiusdem sortis: vnde fit, vt quotiescumque se cum æqualibus confert, se illis etiam expressè præferat. sed de implicita illa prælatione hîc non est quæstio. explicita verò non habet locum nisi in quibusdam actibus. Itaque obiectum superbiæ adæquatum, est excellentia in genere, vt extendit se ad excellentiam absolutam & relatiuam, ab vtraque tamen per se abstrahens; sicut obiectum Metaphysicæ est ens communiter se habens ad absolutum & relatiuum, vt inquit Caietanus.

Dices, Etiam quædam alia vitia spectant excellentiam tamquam obiectum. *Præsumptio*, in functionibus: inclinatur enim ad functiones, quæ proprias vires superant: *ambitio*, in dignitatibus & honoribus, tendens ad dignitates proportionem subiecti excedentes: denique *cenodoxia* in fama & gloria. Virtus quoque *magnanimitatis* in iisdem rebus magnitudinem & excellentiam spectat: inclinatur enim ad excellentes functiones, ad excellentes dignitates & honores, ad excellentem famam & gloriam, vt patet ex dictis supra lib. 3. c. 2. dubit. 3. Quo modo ergo ab his distinguatur superbia; cum hæc quoque excellentiam spectent & pro obiecto habeant?

Respondeo, Superbiam ab istis vitijs distinguere, Responsum.